

जाहिरातींचे दर.

सालील पन्थावर चोकरां
करावी.प्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवस्त' पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी

रु. ४

(टपाल हंगील माफ)

किरकोळ अंकास
कोन आणे.

'अर्थ एव प्रधान' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति । —कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

सहसंपादक—श्री. वा. काळे

वर्ष ११

पुणे, बुधवार तारीख १४ फेब्रुवारी, १९४५

अंक ७

"मागोरा"चा अभिनव व आश्चर्यकारक शोध

ढेकणांच्या उदबत्त्या

(ABC)

BUG COILS (ABC)

प्रत्येक उदबत्ती रात्रभर जळते व तोंपर्यंत ढेकूण आपले
ठिकाण सोडून बाहेर येत नाहीत. विशिष्ट घुरामुळे हा
चमत्कार होतो. बॉक्समध्ये १२ तांबड्या उदबत्त्या तांबड्या
पॅकिंगमध्ये बॉक्स किं. रु. १८८, ट. स. निराळा.

दि मागोरा केमिकल कं. लि.,

हिराबाग, पुणे २

सांड हार्दिना

छातीत बसवण्याचे, घाव भरण्याचे, छातीत
रक्त अगर रक्त वाहणे, रक्तवाहात
वाहणे व हृदयाची अकृच्छा यांकरिता
गुणकारी.ओ रि जि न ल
ब्राह्मी तेलाचे
कारखानदार.द. कृ. सांडू ब्रदर्स, चेंबूर, लिमिटेड.
मॅन्यु. फेसिलिटी व इन्सुरन्स.
चेंबूर, मुंबई.

पुणे चीफ एजंट :

मे. श्रीदत्त एजन्सी

१०० रविवार पेठ,
मोती चौक, पुणे २.

कोल्हापूर विक्रेते :

मे. भागवत आणि कं.

कांच लाइन

सातारा जिल्हा एजंट :

मे. जोशी आणि
मंडळी

भवानी पेठ.

डोंगरे

याच्या

बालामृताने

अशक्त मुले
सशक्त वृत्तात

'अर्थ' ग्रन्थमाला.

- १ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
- २ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक
- ३ व्यापारी उलाढाली
- ४ सहकार

तयार कपड्यांचे
व्यापारी

महिंद्रकर ब्रदर्स

गिरगांव, मुंबई नं. ४ व बुधवार चौक, पुणे.

संस्थापक : कै. नानासाहेब सरपोतदार

पूना गेस्ट हाऊस

टेलिफोन
नं. ७७९

विविध माहिती

झारापकर साप्ताहिक

मुंबईत झारापकर बंधूंनी गेली ६ वर्षे अग्याहत चालविलेल्या झारापकर मासिकाचे रूपांतर साप्ताहिकांत होणार असून दि. १८ फेब्रुवारीपासून प्रत्येक रविवारी ह्या साप्ताहिकाचा अंक निघणार आहे.

ऑ. इ. मॅ. ऑर्गनायझेशनचे अधिवेशन

ऑल इंडिया मॅन्युफॅक्चरर्स ऑर्गनायझेशनचे पाचवे अधिवेशन दि. ११ ते १५ वा. एम. सी. ए. हॉलमध्ये सर एम. विश्वेश्वर-अय्या ह्यांचे अध्यक्षतेखाली ता. २४ व २५ रोजी भरणार आहे. १९४५ सालाकरिता ऑर्गनायझेशनचे अध्यक्ष सर विश्वेश्वर अय्या हे आहेत.

इजिप्तमधील विदेशीयांचे विमानतळ

युद्धसमाप्तीनंतर, विदेशीयांचा एकही वैमानिक तळ इजिप्तच्या भूमीवर राहू दिला जाणार नाही, असे इजिप्तच्या मुख्य प्रधानांनी सांगितले.

ब्रिटिश मालकीचा नवा कालवा

सुएझचा कालवा १९६८ मध्ये इजिप्तच्या मालकीचा होतो. त्यापूर्वी, आपल्या मालकीचा तत्सम कालवा दुसरीकडे सोदण्याचे इंग्लंडने योजिले आहे.

विजेचा हिंदुस्थानांत सप

हिंदुस्थानांत १९४३ मध्ये एकूण ३ अब्ज, ५८ कोटि युनिटस वीज निर्माण झाली. ही निर्मिती अमेरिकेतील विजेच्या साप्ताहिक उत्पादनाच्या बरोबरीची आहे ! दर माणशी विजेचा सप पाहिजे तर अमेरिकेत तो १८० पट आहे; ग्रेट ब्रिटनमधील सप १०० पट आहे. हिंदुस्थानांत तयार होणाऱ्या एकूण विजेपैकी ४५% विजेचा सप मुंबई व कलकत्ता ह्या दोनच शहरांत होतो. कानपूर व अहमदाबाद मिळून ह्या चार शहरांत सर्वद उत्पादनाच्या निम्म्या वीज सपते. विजेच्या एकूण सपपैकी ७% वीज घरगुती कामी खर्च होते.

रबराचे उत्पादन फाजील होणार ?

नैसर्गिक व कृत्रिम रबराचे उत्पादन युद्धसमाप्तीनंतर फाजील होण्याचा संभव आहे व ह्या अरिष्टावरील उपायाची योजना आसली पाहिजे, ह्याविषयी ग्रेट ब्रिटन, अमेरिका, नेदरलंडस, इत्यादि देशांच्या प्रतिनिधींची एका परिषदेत चर्चा चालू आहे.

मुंबई प्रांतातील पाणीपुरवठा व ड्रेनेज ह्यांची कामे

मारी किंमती व माल मिळण्याच्या अडचणी ह्याकारणाने १९४२-४३ प्रमाणे १९४३-४४ मध्येहि पाणीपुरवठा व ड्रेनेज ह्यांसंबंधांतिल कामांत फारशी प्रगति होऊ शकली नाही. युद्ध-प्रयत्नाशी प्रत्यक्ष संबंध असलेल्या कामांची गोष्ट अर्थातच वेगळी-

मुंबई शेअर बाजार

(भेसर्स व्ही. एम. लिमये, आणि कं. पुणे ४ ह्यांकडून)

१९४४ मधील चढउतार	दिलेले व्याज † संडित ‡ अंतिम	व्यापन केव्हा मिळते	कंपनीचे नांव	मूळ रु.	दि. ६/२/४५	७/२/४५	८/२/४५	९/२/४५	१२/२/४५
२३१५; १९१६	१२९-८-९	ऑगस्ट	टाटा डिफेंड्स	३०	२०९१-४	२०८६-४	२०९७-८	२०७२-८	२०९५-०
४३५; ३६९	२३-०-०	ऑगस्ट	टाटा आर्निरी	७५	३९१	३८९-८	३९०-८	३८७	३९२-८
२२०१; १६९५	२५-०-०	मार्च-सप्टे.	बॉम्बे डारिंग	२५०	१७८१-४	१७७७-८	१७९३-१२	१७८०	१७८३-१२
७६५; ५३३	१२-०-०	मार्च-सप्टे.	कोहिनूर	१००	५९३	५९३	५९७	५९१	५९७
६५३; ४७५	३५-०-०	मे	स्वदेशी	१००	५३०	५३४	५३५	५२८	५३३
४९८; ३६१	१०-०-०	नोव्हें-एप्रिल	नागपुर	१००	३८७	३८८	३८६-८	३८१	३८४
३७७; २६५	२५-०-०	एप्रिल	फिनले	१००	३००	२९९-८	३०३	३०३	३०२
३९४; २८२	६-०-०	ऑक्टो-एप्रिल	गोकाक	१००	२९५	२९५	२९९-८	२९६	२९७
३०५; २१८	४-०-०	जाने-जुलै	सिलेक्स	५०	२५३	२५७-८	२५८-१२	२५४	२६०-८
५-१०-६; ३-६	०-३-०	मे	अपोलो	२	४-०-६	४	४-०-६	४-०-६	४-२
२१-१४; १३-४-६	१-४-०	मे	इं. यु. ऑर्गि.	१०	१४-११	१४-१३	१४-१४	१४-१३-६	१४-१२
४-९; २-७	०-५-०	मे	डिफेंड्स	१	३-०-६	३-१	३-०-६	३-०-६	३-२
१२७०; ६३०	१११-०-०	जुलै	इंदूर मालवा	१००	७०६-४	७०६-४	६९८-१२	६९०	६८५
२५४; २१६	७-०-०	जानेवारी	असो. सीमेंट	१००	२२७-८	२२७-४	२२६	२२७-८	२३०-८
२५९; २१९	९-०-०	जानेवारी	बेलापूर शुगर	५०	२२०	२२०	२२०	२२०	२२०
५७५; ३७६	७-८-०	डिसेंबर	बॉम्बे घर्मा	१२५	५५३-१२	५५०	५५०	५५०	५४७-८
९३-१२; ७३	२-०-०	जुलै	न्यू इंडिया अं.	१५	८०	७९-८	८०	८०-४	८०-४
३८; २९-२	१-४-०	जानेवारी	शिंदिया स्लीम	१५	३४-१	३४	३४-४	३४-४	३४-२
८५; ४८	३-४-०	एप्रिल	शिवराजपुर	१०	५४-१२	५४-८	५४-८	५४-८	५५
३३; १९	टाटा केमिकल	१०	२०-४	२०-८	२०-८	२०-५	२०-७
९०; ६८-१२	३-०-०	सप्टेंबर	टाटा ऑईल	२५	७०-४	६९-८	७०	७०	६८-१२
			३३ रोजी	१००	९९-६	९९-६	९९-७	९९-७	९९-९

वर्ग पुस्तके (टा. बुके) बंद

कोहिनूर मिल्ल १६-२-४५ ते १४-३-४५

बी. आय. सी. २८-२-४५ ते २८-३-४५

बँक ऑफ इंडिया १६-३-४५ ते ३-३-४५

बँक ऑफ बरोडा १६-२-४५ ते ८-३-४५

न्यू ग्रेट मिल्ल " " "

" " " " " " "

दि. १२-२-४५

३% डिक्टररी लोन = ९९ रु. ९ आ. ६ पे

अर्थ

वारसास मिळणाऱ्या मालमत्तेवरील नवा कर

नियोजित कराचें स्वरूप

१९३५ च्या घटना कायद्याने मध्यवर्ती सरकारास सक्सेशन ड्यूटी बसविण्याचा अधिकार दिला आहे. मरण पावलेल्या मनुष्याची मालमत्ता वारसास मिळते. वारसाच्या वाट्यास येणाऱ्या मालमत्तेवर बसविण्यांत येणाऱ्या करास सक्सेशन ड्यूटी म्हणण्यांत येते. हिंदुस्थान सरकारला वारसा कर बसविण्याचा आहे, तो सक्सेशन ड्यूटीच्या स्वरूपाचा नाही, असें दिसते. घटना कायद्यांत उल्लेख केलेल्या सक्सेशन ड्यूटीमध्ये एस्टेट ड्यूटीचा समावेश होतो. किंवा नाही, ह्याविषयी खुलासा होण्याचे दृष्टीमें व्हाइसरॉयने फेडरल कोर्टाकडे विचारणा केली. फेडरल कोर्टाने ह्या प्रश्नाचा विचार करून, घटना कायद्यान्वये हिंदुस्थान सरकार एस्टेट ड्यूटी बसवू शकत नाही, असा बहुमताने निर्णय दिला. मरण पावलेल्या मनुष्याच्या मालमत्तेवरील मालकी हक्क दुसऱ्याकडे जातो, ह्या निमित्ताने बसविण्यांत येणाऱ्या मालमत्तेवरील करास एस्टेट ड्यूटी असे म्हणतात. प्रस्तुत मालकी हक्क कोणास प्राप्त होतो हा प्रश्न येथे महत्त्वाचा नाही. सक्सेशन ड्यूटी मात्र वारसाच्या प्रत्यक्ष वाट्यास येणाऱ्या मालमत्तेवर लावण्यांत येते. हिंदुस्थान सरकारच्या मनांत एस्टेट ड्यूटीच्या स्वरूपाचा कर बसविण्याचे असल्याकारणाने, सरकारने ब्रिटिश सरकारामार्फत घटना कायद्यांत दुरुस्ती करवून एस्टेट ड्यूटी बसविण्याचा आपला अधिकार पक्का करून घेत आहे. मार्च, १९४५ च्या पूर्वीच ह्यासंबंधांत बिल पुढे आणण्याचे हिंदुस्थान सरकारने योजिले आहे.

लोकशाही कर !

वारसा कर, मग तो सक्सेशन ड्यूटीच्या स्वरूपांत असो किंवा एस्टेट ड्यूटीच्या स्वरूपांत असो, जगातील बहुतेक सर्व प्रगमनशील देशांत बसविण्यांत आलेला आहे. मोठाल्या मिळकती पुढील पिढ्यांना विनाकष्ट मिळाव्यात, ही गोष्ट लोकशाहीस धरून नाही. त्याचप्रमाणे, कर देण्याच्या पात्रतेप्रमाणे त्याची आकारणी व्हावी, ह्या तत्त्वास धरूनच वारसा कर असल्याकारणाने लोकशाहीच्या प्रगतीबरोबर वारसा करहि पसरत चाललेला आहे. ह्या दृष्टीने, हिंदुस्थानांत वारसा कर बसविल्याने येथे लोकशाही निर्माण झाली असा मात्र उलट अर्थ काढता येणार नाही !

टॅक्सेशन कमिटीचा अभिप्राय .

वारसा कर हिंदुस्थानांत बसविण्याची शक्यता व इष्टता कितपत आहे, ह्याचा विचार इंडियन टॅक्सेशन इन्कार्यरी कमिटीने वीस वर्षांपूर्वीच करून, अशा करास अनुकूल अभिप्राय व्यक्त केलेला होता. वारसा कर जमिनीच्या मालकांस विशेष जाचक होतील; गुरे-जनावरांची किंमत ठरविणे अवघड आहे; हिंदुस्थानांत बचतीची सवय अद्याप दृढमूल झालेली

नाहीं; व्यापारी वर्गाच्या मालमत्तेची मोजदाद करण्यास सोईचे साधन उपलब्ध नाही; मिताक्षर अविभक्त कुटुंबपद्धतीमुळे वारसा कर बसविण्यांत अडचणी निर्माण होतील, असे पांच प्रमुख आक्षेप वारसा करास घेण्यांत आले त्यांचा कमिटीने, विचार केला व सालीलप्रमाणे ते निकालांत काढले:—

आक्षेप व त्यांचे निरसन

(१) जमिनीची किंमत एकसारखी वाढत चालली आहे व एकूण करांच्या आकारणीतील शेतीवरील कराचे प्रमाण कमी होत चाललेले आहे. कस्टम्स, इनकमटॅक्स, वगैरे करांत वाढ होत आहे, परंतु जमीन महसुलांत फारच थोडी वाढ झालेली आढळेल. जमीन वगळली, तरी शेतकर्यांजवळ इतर मालाचे स्वरूपांत मालमत्ता जमा होत आहे तीवर कर बसविण्यातील पूर्वीच्या अडचणी आतां उरलेल्या नाहीत. (२) जनावरांची किंमत ठरविण्याची अडचण खरोखरच तीव्र आहे. सर्वच देशांत त्या अडचणीचा अनुभव येतो आणि हिंदुस्थानातील विशिष्ट परिस्थितीत, जनावरांच्या किंमती मालमत्तेच्या मोजणीत निसटून जाण्याचा संभव फार आहे. ज्यांना आपली मालमत्ता लपवितां येणे अशक्य आहे, अशांवर कराचा बोजा अधिक प्रमाणांत बसणे त्यामुळे क्रमप्राप्त आहे. परंतु तेवढ्यासाठी वारसा कर अजिबात बसवू नये, असे म्हणतां येणार नाही. (३) लोकांची सरकारी रोख्यांतील गुंतवणूक, पोस्टल सोव्हिज बँकांतील ठेवी, विमा पॉलिसीची दरसाल वाढती संख्या, इत्यादि गोष्टींवरून बचतीची सवय वाढत चालली आहे, असे दिसते. (४) इनकमटॅक्स सात्याच्या कार्यपद्धतीत सुधारणा झाली असल्याकारणाने व्यापारी वर्गाची मालमत्ता वारसा करांतून निसटण्याचा संभव फारसा उरलेला नाही. वीस वर्षांपूर्वी टॅक्सेशन कमिटीने व्यक्त केलेला हा अभिप्राय आजच्या परिस्थितीहि लागू पडत आहे, असे आढळून येईल.

अविभक्त कुटुंब पद्धति

वारसा करास प्रमुख आक्षेप येईल, तो अविभक्त कुटुंब पद्धतीमुळे निर्माण होणाऱ्या वारसाविषयक परिस्थितीसंबंधाचा आहे. तथापि, सक्सेशन ड्यूटीऐवजी एस्टेट ड्यूटी बसविण्याचे हिंदुस्थान सरकारने योजिले असल्याकारणाने, ह्या आक्षेपाची तीव्रता कमी होणार आहे. हिंदू आणि मुसलमान ह्या दोन्ही समाजांत, मृत मनुष्याच्या मालमत्तेस अनेक वारसा असतात आणि सर्व वारसांचा वाटा सारखा नसतो. तेव्हां, ह्या सर्व वारसांच्या हिश्यास वारसा कराच्या योजनेप्रमाणे वेगवेगळा दर्जा ठरवून देणे ही गोष्ट अशक्यप्राय आहे. तेव्हां, प्रत्येक वारसाकडून विशिष्ट प्रमाणांत सक्सेशन ड्यूटी वसूल करण्याचा हिंदुस्थानांत प्रश्न उद्भवत नाही. वारसास मिळावयाच्या एकूण मालमत्तेच्या किंमतीवर कर आकारून तो वसूल करण्याचा म्हणजे एस्टेट ड्यूटी बसविण्याचा विचार हिंदुस्थान सरकारने केला आहे तो टॅक्सेशन कमिटीच्या शिफारसीस अनुसरूनच आहे.

कराचे ब्रिटिश समर्थन

हिंदुस्थानातील फांजील क्रयशक्तीचा नाशवंत जिनसांच्या खरेदीकडे उपयोग होऊन त्यामुळे किंमतीचे मान वाढत जाते, त्यास आळा घालून चलनविस्तार मर्यादित करण्याचे महत्त्वाचे काम सरकारचा हा नवीन कर करील; त्याचप्रमाणे प्रांतिक सरकारांना आपल्या युद्धोत्तर योजनां पार पाडण्याकरितां लागणारा

पैसा हा कर पुरविल, असे प्रस्तुत वारसा कराचे समर्थन ब्रिटिश लॉर्डच्या सभेत उपभारत मंत्री लॉर्ड लिस्टोवेल ह्यांनी केले. अर्थात एकदा हा कर बसला, म्हणजे तो पुनः कधीहि उठण्याचा संभव नाही. तातडीने कर बसविण्याची आवश्यकता सिद्ध करण्यापुरतेंच लॉर्ड लिस्टोवेल ह्यांच्या समर्थनाचे महत्त्व आहे. कराच्या लोकशाही स्वरूपाचा उल्लेख त्यांनी केला नाही.

व्यावहारिक अडचणी

शेतजमिनींवर वारसा कर बसविण्याचा अधिकार प्रांतिक सरकारांस देण्यांत यावयाचा असून बाकीच्या मालमत्तेवरील वारसा कराचा अधिकार मध्यवर्ती सरकारकडे राहणार आहे. मध्यवर्ती सरकारने गोळा केलेल्या कराचा कांहीं भाग प्रांतिक सरकारांत वाटून दिलाच पाहिजे, असे त्यावर बंधन घालण्यांत आलेले आहे. अशा रीतीने, कराच्या आकारणीच्या अधिकाराची व जमा होणाऱ्या कराच्या रकमेची वाटणी केलेली आहे. आतां, ह्या कराच्या आकारणीचा दर काय असावा, कर बसवितांना मालमत्तेची किंमत कशी ठरविण्यांत यावी, ह्या वाढलेल्या कामाची व्यवस्था कशी करावी, इत्यादि प्रश्न प्रत्यक्ष व्यवहारांत फारच अवघड जाणारे आहेत. लोकांवर सालच्या नोकरवर्गाचा जुलूम व अन्याय होऊ नये, ह्यासाठी तर सरकारला विशेष तरतूद करावी लागेल.

मिळकत मोठी, तर कर जास्त

कांहीं किमान रुपयांपर्यंतच्या मालमत्तेवर कर आकारला जाणार नाही व जसजशी मालमत्ता मोठी, तसतसा आकार ज्यास्त, अशा रीतीने कर वसूल केला जाईल. कराची आकारणी शतमानाने प्रत्यक्ष किती होईल, हा तपशीलाचा प्रश्न आहे, परंतु इनकमटॅक्सच्या तत्त्वाप्रमाणेच वाढत्या मिळकतीस वाढत्या दराने वारसा कर थावा लागणें हे योग्यच आहे. प्रोवेट, लेटर्स ऑफ अॅडमिनिस्ट्रेशन, सक्सेशन सर्टिफिकेट, इत्यादींवर कोर्ट फी अॅक्टोव्हाली आजच फीचे स्वरूपांत कर बसविण्यांत आलेला आहे. ह्या फीचा कांहीं जातींवरच बोजा बसतो व फीची आकारणीहि प्रमाणशीर होत नाही, अशी हिंदुस्थानांत परिस्थिति आहे. वारसा कर सर्वांवर बसविणें म्हणजे एक प्रकारे वरील कोर्ट फी कांहीं प्रमाणांत सर्वांस लागू करण्यासारखेंच होणार आहे.

भांडवलावरील कर

वारसा कर हा भांडवलावरील कर आहे. तेव्हां त्या कराचा विनियोग सरकारच्या चालू उत्पन्न-सर्चातील तूट भरून काढण्याकडे करणें श्रेयस्कर होणार नाही. लोकांनी बचत केलेल्या भांडवलाचा विनियोग भांडवली स्वरूपाच्या उपक्रमाकडेच करण्यांत आला पाहिजे, म्हणजे त्या सर्चातून पुढें उत्पन्नाच्या बाबी निर्माण होऊन समाजाची संपत्ती वाढण्यास सहाय झालें पाहिजे. "लोकांनी युद्धपरिस्थितीचा फायदा घेऊन साठवलेल्या रकमा वारसा कराच्या द्वारा समाजास परत मिळणें युक्त आहे." असे लॉर्ड स्ट्रॅबॉली ह्यांनी आपल्या भाषणांत सांगितले, ते योग्यच आहे. "वारसा कर भागविण्यासाठी शेतकऱ्यांवर जमीन विकून टाकण्याचा प्रसंग येऊं नये" ही त्यांची भयसूचना महत्त्वाची आहे.

राष्ट्रीय सरकारचे महत्त्व

राष्ट्रीय सरकारच्या अस्तित्वाखेरीज कोणतेंहि राष्ट्रीय

आर्थिक किंवा औद्योगिक नियोजन इष्ट होणार नाही, असे "मुंबई योजना" कारांनी स्पष्टच सांगितले आहे. ज्या नियोजनास राष्ट्रीय सरकारची बैठक नाही, त्याच्या सर्चाच्या तरतुदीसहि लोकांचा हार्दिक पाठिंबा मिळणें कठीण आहे. ह्या मुद्यावर मालमत्तेवरील करास कसून विरोध झाला, तर त्यांत आश्चर्य नाही. हिंदुस्थान सरकार असेंळीच्या चालू बैठकींत ह्या करास कायदेशीर स्वरूप प्राप्त करून देणार आहे असे समजतें. अशा तऱ्हेचा कर तात्विक दृष्ट्या कितीहि श्रेयस्कर असला तरी ह्या प्रकारच्या दूरगामी कर योजनेस सामान्य जनतेचा पाठिंबा अगाऊ मिळविणें नेहमीच इष्ट असतें.

पांच वर्षांत ६० कोटी रु. सर्चाची योजना

मुंबई सरकारने ऑगस्ट, १९४४ मध्ये आपल्या युद्धोत्तर ग्रामोन्नतीच्या योजनांचे चोपटें प्रसिद्ध केले होते. त्यांतील पहिल्या पांच वर्षांच्या काळांत ५० कोटी रुपये सर्चाची तरतूद होती, ती आतां ६० कोटी रुपये करणें सरकारास शक्य वाटत आहे. "मुंबई योजना" व हिंदुस्थान सरकारची योजना ह्यांतील सर्चांच्या तरतुदीचे मानानें, मुंबई सरकारची ६० कोटी रुपयांची तरतूद अव्यवहार्यहि नाही व अत्यंत कमीहि नाही, असे प्रांतिक सरकारचे म्हणणें आहे. ह्या ६० कोटी रुपयांची वाटणी स्थूलमानानें खालीलप्रमाणें केली जाईल:—

	कोटी रु.
वहतुकीचे मार्ग	२०
शेती	१७½
वीज उत्पादन	४
शिक्षण व आरोग्य	३½
इतर	१½
इतर योजना (ज्यांच्या सर्चांचे आकडे तयार नाहीत)	१०
	६०

वरील ६० कोटी रुपयांपैकी ५० कोटी रुपये पांच वर्षांत भांडवली स्वरूपाच्या कामाकडे खर्च होतील व १० कोटी रुपये वार्षिक चालू सर्चांच्या रकमांची बेरीज आहे. ह्या सर्व सर्चांची तरतूद मुख्यतः खालीलप्रमाणें होईल:—

	कोटी रु.
मध्यवर्ती सरकारची मदत	२०
पोस्ट वॉर री. फंड	१५
पांच वर्षांतील उत्पन्न-सर्चामधील वाढावा कर, कर्ज	१५
	६०

पहिल्या पांच वर्षांतील योजनांच्या सर्चांची वाटणी व उत्पन्नाचा मार्ग ह्यांची रूपरेषा वर दिली आहे. दुसऱ्या व तिसऱ्या पंचवार्षिक संडांतील भांडवली सर्चांच्या तरतुदीची काळजी आजच करण्याचे कारण नाही. तथापि, पहिल्या पांच वर्षांतील सुधारणा पुढें नुसत्या चालू देण्यासच दरसाल २½ कोटी रुपये लागतील. मद्रास प्रांतांतील विक्रीवरील करासारखा सेल्स टॅक्स मुंबई प्रांतांत सुरू करण्याचा मुंबई सरकारचा विचार आहे.

स्ट्रॅलिंग विचार

स्ट्रॅलिंग शिलकांचा वाद

लंडनमध्ये हिंदुस्थानच्या शिलका अडकून राहिल्या आहेत, त्या ह्या देशाच्या पदरात कशा व केव्हां पढावयाच्या ह्या प्रश्नाची पुष्कळ चर्चा झाली आहे. ह्या पैशाचा विनियोग हिंदुस्थानच्या औद्योगिकीकरण्याच्या योजना पार पाडण्याचे कामी होईल ह्या रीतीने तो मोकळा होण्याची व्यवस्था इंग्लंडने करावी अशी ह्या देशाची मागणी आहे. स्ट्रॅलिंग शिलकांचे बाबतीत इजिप्तची स्थिति हिंदुस्थानप्रमाणेच झालेली आहे आणि ब्रिटिश लोक-मताच्या पुरस्कर्त्यांचे दोन्ही देशांस सारखेच उत्तर आहे. "इंग्लंड-मध्ये इतर देशांच्या शिलका साचल्या आहेत, त्यांस कारण युद्धप्रयत्न असून त्याचे संबंधांत इंग्लंडला जबर स्वार्थत्याग करावा लागला आहे. ह्या शिलकांचा बोजा एवढा मोठा झाला आहे की तो सहन करणे व मोकळा करणे इंग्लंडच्या युद्धोत्तर व्यापारी व औद्योगिक भरभराटीवर अवलंबून राहणे अपरिहार्य आहे. यास्तव आपल्या शिलका मोकळ्या करण्यास धनको देशांनी इंग्लंडला सहाय दिले पाहिजे आणि तडजोडीने व सवडीने हा कार्यक्रम पार पाडून घेतला पाहिजे. प्रस्तुत व्यवहारांत धनको देशांस त्यांनी पुरवलेल्या मालाच्या अवाच्या सवा किंमती मिळाल्या आहेत आणि त्यांच्या शिलका मोकळ्या होण्यांत अडचणी व गैरसोयी उत्पन्न होत असल्या तरी इंग्लंडच्या युद्ध-त्यागाचे मार्गाने त्या काहीच नव्हत." इंग्लंडच्या वतीने वरील प्रकारचा युक्तिवाद मांडण्यांत आलेला आहे. हिंदी स्ट्रॅलिंग शिलका लंडनमध्ये सुखासुखी किंवा अवास्तव नफ्याच्या स्वरूपांत साठलेल्या असून त्यांच्या बाबतीत ह्या देशाच्या लोकांस महागाईची आपत्ति सोसावी लागली आहे आणि त्या पैशाची गरज त्यांस तीव्रतेने भासत आहे ही गोष्ट ब्रिटिश कोटिक्रमास उत्तर म्हणून स्पष्टपणाने सांगण्यांत आली आहे. तथापि ब्रिटिश वृत्तपत्रे आणि व्यवहार-नेते ह्यांनी आत्मसमर्थनाचा आणि विरुद्ध बाजूवरील टीकेचा क्रम चालूच ठेवला आहे.

हुंडणावळीचा दर आणि स्ट्रॅलिंग

इजिप्त देशाच्या स्ट्रॅलिंग शिलकांची स्थिति हिंदुस्थानच्या लंडनमधील अडकलेल्या घेण्यासारखी झाली आहे असे वर म्हटले आहे. अमेरिकेंत भरलेल्या चलन परिषदेस इजिप्तच्या वतीने शिष्ट-मंडळ गेले होते त्याचे नेतृत्व मि. लॅकनीवे ह्यांचे होते. त्यांनी ब्रिटिश पुरस्कर्ते, डॉ. ऐझिंग, ह्यांच्याशी केलेल्या वादविवादाचे इतिवृत्त प्रसिद्ध झाले आहे ते बोधप्रद आहे. डॉक्टर मजकुरांचे असे म्हणणे आहे की इजिप्त, हिंदुस्थान वगैरे देशांनी इंग्लंडला युद्धसामुग्री पुरवली ती विलक्षण चढलेल्या किंमतींनी विकली आणि मालाबद्दल लंडनमध्ये दिल्या गेलेल्या स्ट्रॅलिंगचा हिशेब मात्र जुन्या व स्थिर हुंडणावळीच्या दराने करण्यांत आला. ह्या योगाने स्ट्रॅलिंगच्या रकमा फुगल्या असून इंग्लंडमधील बाजारभाव अल्प प्रमाणांत चढले असल्याने त्या इंग्लंडला डोईजड झाल्या आहेत. चढलेल्या भावाने खरेदी केलेल्या मालाच्या मोबदल्यांत इंग्लंडला स्वस्त किंमतीने माल थावा लागून भयंकर नुकसान सोसावे लागणार आहे ह्याचा विचार इजिप्त व हिंदुस्थान ह्यांचे-

सारख्या धनको देशांनी व्यवहारी भावनेने केला पाहिजे असा डॉ. ऐझिंग ह्यांचा युक्तिवाद आहे. ब्रिटिश आणि इजिप्तान. व हिंदी बाजारभाव ह्यांच्या परस्पर-प्रमाणास अनुसरून हुंडणावळीचा दर बदलला गेला असता तर इंग्लंडचे देणे मर्यादित झाले असते ह्या त्यांच्या मुद्यास अनुलक्षून मि. लॅकनीवे म्हणतात की हुंडणावळीचा दर डांबून न ठेवला जाता मोकळा सोडला गेला असता तर तो इंग्लंडला अधिक प्रतिकूलच झाला असता. इंग्लंडची निर्गत मर्यादित झालेली असता स्ट्रॅलिंगची किंमत उतरणे अपरिहार्यच होते. इजिप्तने सोन्यावर आपले चलन आधारले असते किंवा इराणप्रमाणे सोने मिळण्याचा व त्याचा निधी बनवण्याचा आग्रह धरला असता तर हुंडणावळ आपल्या देशास अनुकूल झाली असती आणि इजिप्तान बाजारभाव चढले नसते. परंतु वस्तुस्थिति अशी झाली आहे की इजिप्तच्या हाती त्याच्या मालाच्या मोबदल्यांत ब्रिटिश रोखे पडले आहेत आणि त्या देशाचे वाटेले त्या बाजारांत व इच्छेप्रमाणे खरेदी करण्याचे सामर्थ्य नष्ट झाले आहे. ही विचारसरणी ब्रिटिश तज्ञांनी मान्य केली आहे, पण इंग्लंडच्या आर्थिक अडचणीवर ते जोर देत-आहेत आणि त्यांच्या अनुरोधाने स्ट्रॅलिंग शिलकांचा अवघड प्रश्न सर्वांच्या, विशेषतः अमेरिकेच्या सहकार्याने देवाण-वेवाणच्या भावनेने सोडवला जावा असे त्यांचे म्हणणे आहे.

महाराष्ट्र बँकेची गेल्या वर्षातील प्रगति

बँक ऑफ महाराष्ट्राने गेल्या वर्षी आपले भाग भांडवल दोनदा वाढविले. आतां तिचे २० लक्ष रुपयांचे भाग सपलेले आहेत. प्रत्येक भागावर दोन्ही वेळेस ५ रुपये वाढावा घेण्यांत आला, त्याची रकम १,३२,९९५ रुपये भरली ती रिझर्व्ह फंडांत जमा करण्यांत आली. रिझर्व्ह व कॉन्टिन्जन्सी फंड आतां २,०८,९९५ रुपये झाला आहे. बँकेचे खेळते भांडवल १ कोटी रुपयांवर गेले आहे. गेल्या वर्षी बँक आपले पैसे कर्जांत कफायतशीर गुंतवू शकली व त्यामुळे सरकारी रोख्यांतील गुंतवणुकीचे प्रमाण प्रमाणांत आले आहे. गिरगांव (मुंबई) व सडकी येथे बँकेने शाखा उघडल्या. १९४४ सालांतील व्यवहारांत बँकेस ८६,७३३ रुपये नफा झाला. त्यांतील ४०,००० रुपये इनकमटॅक्स व सुपरटॅक्स साणार असून भागीदारांस ४३% डिव्हिडंड व ३% बोनस मिळावयाचे आहे. वर्षभर बँकेचे नांव शेड्यूल्ड बँकांच्या यादीत रीतसर दाखल झाले.

बँकेच्या शाखांचे ऑडिट सक्तीने होण्याची आवश्यकता सध्याच्या कंपनी कायद्याप्रमाणे, आपल्या शाखांचे हिशेब कंपनी कायद्यांत सांगितलेल्या ऑडिटरमार्फत तपासून घेण्याची जबाबदारी बँकांवर नाही. बँकेच्या मुख्य कचेरीतील हिशेबाची पुस्तकेच फक्त त्यास दाखविली तरी चालतात. शाखांच्या हिशेबाचे बाबतीत बँकेने दिलेले तक्ते त्यास स्वीकारावे लागतात. शाखांकडील हिशेब चुकीचे असल्यामुळे बँकेचा सबंद ताळेबंद स्रोटा ठरला, तर ऑडिटरला त्यासाठी जबाबदार धरता येणार नाही. चांगल्या बँका आपल्या शाखांचे ऑडिट मध्यवर्ती कचेरीच्या ऑडिटप्रमाणेच करवून घेतात, परंतु सर्व बँकांवर त्याची सक्ती आज नाही, ती करण्यांत यावी, असे फेडरेशन ऑफ इंडियन बँक्स ऑफ कॉमर्स अँड इंडस्ट्रीने सुचविले आहे.

युद्धोत्तर व्यापारी धोरणाचे स्वरूप

“अमेरिकन, सरकारने कापूस निर्गत करण्याकरिता विशेष सवलती दिल्या आहेत त्यांचा मुख्य हेतू हिंडुस्थान-ब्राझीलसारख्या कपास पिकविणाऱ्या इतर देशांतील कपाशीची लागवड कमी व्हावी असा आहे..... अन्न-टंचाईमुळे पूर्वी कपाशीखाली असलेली जमीन जरी आज अन्न-उत्पादक-पिके काढता असली तरी हिंडुस्थानने कपाशीची परराष्ट्रीय बाजारपेठ युद्धोत्तर गमावणे इष्ट नाही.” :—सर जुनिलाल बी. मेहता.

* * *

इंग्लंड, फ्रान्स, बेल्जियम आणि हॉलंड या देशांतील युद्धामुळे उध्वस्त झालेल्या प्रदेशांची आर्थिक पहाणी करण्याकरिता प्रेसिडेंट रूझवेल्ट यांनी जज्ज सॅम रोझेन्मन यांची नेमणूक केली आहे.

* * *

“इंग्लंडातील बँका, विमा कंपनी व उद्योग-धंद्यांत रकम गुंतविणाऱ्या व्यापारी पेट्या ह्यांनी पुढाकार घेऊन युद्धोत्तर उद्योग-धंद्यांना भांडवल पुरविण्याचे कार्य करणाऱ्या दोन कंपन्या स्थापन केल्या आहेत.

पहिल्या कंपनीचे नांव ‘फायनान्स कॉर्पोरेशन ऑफ इंडस्ट्रीज लिमिटेड’ असे आहे. भांडवल २३ कोटी पौंड. भांडवलाच्या चौपट म्हणजे १० कोटी पौंडपर्यंत कर्ज काढण्याचा अधिकार. राष्ट्रीय हिताच्या दृष्टीने धंदे-कारखान्यांची पुनर्घटना नि वाढ झपाट्याने होणे इष्ट असून त्यामुळे आज असलेला रोजगार कायम राहून तो वाढविण्यास मदत होईल. त्याकरिता उद्योग-धंद्यांना अल्प अगर दीर्घ मुदतीचे भांडवल पुरविणे हा या कंपनीचा मुख्य उद्देश आहे. सरकारच्या आर्थिक धोरणास अनुसरून नि त्याला विश्वासांत घेऊन कंपनीचे काम चालणार आहे.

“दुसऱ्या कंपनीचे नांव इंडियन इंडस्ट्रियल अँड कमर्शियल फायनॅन्स कॉर्पोरेशन लिमिटेड’ असे आहे, भांडवल १३ कोटी पौंड. भांडवलाच्या दुप्पट म्हणजे ३ कोटी पौंडांपर्यंत कर्ज काढण्याचा अधिकार. लहान व मध्यम व्यापार-उद्दीमांना ५ हजारोंपासून २०० पौंडांपर्यंत मध्यम आणि दीर्घ मुदतीचे भांडवल पुरविणे हा या कंपनीचा उद्देश आहे.” :—सर जॉन अँडरसन, ह्यांचे कॉमन्स सभेतील भाषण.

* * *

“युद्धकाळांत गमावलेला परदेशचा व्यापार परत मिळविण्याकरिता ब्रिटिश सरकार व व्यापारी यांनी एकजुटीने प्रयत्न केले पाहिजेत. ब्रिटिश सरकार निरनिराळ्या बाजारपेठांचा अभ्यास करित असून २६ राष्ट्रांतील आर्थिक पहाणीचे अहवाल तयार होत आले आहेत. निरनिराळ्या देशांत सरकारतर्फे बाजारपेठ-अधिकारी नेमण्यांत येणार आहेत. निर्गत व्यापार करणाऱ्या मंडळांनी गट बनवून आपले स्वतंत्र प्रतिनिधीहि परदेशी पाठवावेत. ब्रिटिश बनावटीचा छाप असलेल्या काही उच्च दर्जाच्या वस्तु निरनिराळ्या देशांत पाठविण्यांत कां येऊं नयेत ?” :—लॉर्ड वूल्फन, पुनर्घटना मंत्री.

मुंबई शहरांतील चहा-कॉफीचे दर

१५ फेब्रुवारीपासून मुंबई शहरांतील तयार चहा-कॉफीचे नियंत्रित दर सालीलप्रमाणे रहातील:—

६ औंस चहाचा पेला : १ आणा

६ औंस कॉफीचा पेला : १॥ आणा

दही-ताक करण्यासाठी हॉटेलांना दूध विकत घेतां येणार नाही; तयार दही किंवा दूध बाजारांतून विकत घेण्यास हरकत नाही. चहा-कॉफीत “स्किम” दुधाची पूडच वापरली पाहिजे.

—कोको प्या—

कोको हे उत्कृष्ट पेयाच आहे. सध्यांच्या अन्नटंचाईच्या दिवसांत तर अशा पेयाची अधिक जरूरी आहे.

“सॅचवर्क”

कोकोची मागणी करा. म्हणजे स्वस्त, उत्कृष्ट व शुद्ध कोको मिळेल.

—साठे चॉकोलेट वर्क्स,
पुणे २.

आंतरराष्ट्रीय कीर्ति—

मिळविलेल्या नृत्यकार

रामगोपाल व जानकी

यांचे अपूर्व नृत्य पहाण्यास मिळते.

दोपटी

—रोज
६॥ व
१० व

प्रमुख भूमिका—सुशिलाराणी M. A. L. T.
हायमंड प्रकाशन. नवहंस चित्र.

प्रभात (किने लक्ष्मी थिएटर) पुणे.
फो. ५५६

रविवार ता. १८ रोजी सकाळी १० वाजता

‘GREAT GUNS’ भूमिका—लॉरेल व हार्डी

आपल्या पुढील कांहीं प्रश्न

श्री. संपादक महाशय 'अर्थ' यांसी
सा. न. वि. वि.

यापुढे आपणांस उदासीन राहून चालणार नाही. डोळे मिटून आंधळेपणाने वागून चालणार नाही. दीन-डुबळं राहून टिकाव लागणार नाही.—जगांत जर मानानं, वैभ्रानं, राहावयाचं असेल तर !

जीवनांतील गतिमानता झपाट्याने वाढत आहे. अंतर आतां तासांत मोजलं जात आहे. जीवित नि संपत्ति अल्पावधीत घुळीस मिळत आहेत. अच तितक्याच द्रुत गतीनं नवीन जग निर्माण करण्याचे प्रयत्न चाललेले दिसतात. जादूची कांडी फिरविल्या-प्रमाणे रंकाचा राव झाल्याचं दिसतं. पिढ्याच पिढ्या राज-शाही ऐश्वर्याने—दिमाखानं नटलेले प्रासाद उध्वस्त होऊन त्या जागी चिखल-भाती-प्रेतं यांचा सच पडल्याचंही वाचण्यांत येतं. विजयाचा कैफ चढतो ना चढतो तोंच पराभवाची दारुण नि-राशा पदरीं आलेली प्रत्यही पाहण्यांत येत आहे. ही जगद्व्याळ गतिमानता आपणां सर्वांच्या जीवनावर दूरगामी परिणाम केल्याखेरीज राहणार नाही !

स्वातंत्र्य टिकविण्यासाठी कराव्या लागणाऱ्या बलिदानाच्या रकानं लिहिलेल्या रोमांचकारी कथा आपण गेलीं पांच वर्षे वाचांत आहोत. त्यारून गमावलेलं स्वातंत्र्य मिळविण्याकरितां युरोपियन राष्ट्रांस लागणाऱ्या तपस्येची नि त्यागाची मनोमय कल्पना येते.

सध्या अमेरिकेंत असलेल्या श्री. विजयालक्ष्मी पंडित दोस्त राष्ट्रांच्या युद्धहेतूंबद्दल म्हणतात :—

दोस्त राष्ट्रांचं, शांतता-प्रिय नि सरळ-मनाचीं असं वर्णन असल्याचं मी ऐकलं आहे. तूर्त सत्ताधारी असंच वर्णन करणं मला बरं वाटतं. विजय-प्राप्तीच्या वेळीं आपल्याला अधिक सत्ता कशी बळकवतां येईल हेंच त्यांना ठरवावयाचं आहे असं दिसतं. या युद्धाचे मौलिक हेतू काय हें अजून न समजलेल्या असुली मंडळीपैकी मी एक आहे. जेव्हां हें युद्ध संपेल तेव्हां तें एका राष्ट्र-गटाजवळ दुसऱ्या राष्ट्र-गटापेक्षा अधिक मनुष्य-बळ, पैसा नि युद्ध-साहित्य असल्यामुळेच. त्यामुळे ही शांतता मानव्याचे मूलभूत हक्क कोणते हें दर्शविणारी ठरणार नाही.

आंतरराष्ट्रीय प्रश्नांचा विचार करण्याकरितां अमेरिकेंत निर-निराळ्या परिषदा भरल्या-भरत आहेत. या परिषदांना हिंदी प्रतिनिधी म्हणून हजर राहण्याकरितां सर चिंतामणराव देशमूख, मि. ए. डी. श्रांफ, सर रघुनाथराव बेवूर, सर सुनीलाल बी. मेहता, श्री. गगनबिहारी मेहता, डॉ. हृदयनाथ कुंझरू यांसारखी हिंदी आकांक्षाबद्दल जागृत असलेली मंडळी गेली होती. त्यांच्या अमे-रिकेंतील भाषणांचे इकडील वृत्तपत्रांत देण्यांत आलेला गोषवारा नि हिंदुस्थानांत परत आल्यावर प्रसिद्ध झालेल्या मुलाखती यांचा अभ्यास केला असतां ही गोष्ट स्पष्ट होते की दोस्त राष्ट्रांतहि हिंदुस्थानाला देण्यांत आलेलें स्थान त्याच्या राजकीय दर्जांनुसार असेल कदाचित्, पण त्याच्या आकांक्षांनुसार तें सास नाही. हिंदी संस्कृति, हिंदी सैनिक, हिंदी युद्धकार्य यांबद्दल कितीहि स्तुति-सुमनें गावली जात असूं देत : हिंदी राजकीय आकांक्षांबद्दल कितीहि सहानुभूति दाखविली जात असूं दे—आम्ही आभारी आहोत त्याबद्दल—पण त्यानं आमचं समाधान होत नाही.

या घटनांचा अभ्यास आम्हीं करायला हवा. आंतरराष्ट्रीय परिस्थिति-विचारप्रवाह बदलण्याची कुंवत आमच्यांत आज आहे असं मला वाटत नाही. तथापि बदलणाऱ्या परिस्थित्यनुसार आपलं घर ठाकठीक ठेवण्याचं कार्य आपल्याला करावयालाच हवं. प्राप्त परिस्थितीचं ज्ञान तर हवंच पण त्याबरोबरच 'हें नको तें नको' असं म्हणत न बसतां इष्ट असेल तितकं पदरांत पाडून घेऊन मग आपल्याला काय हवं, काय नको हें सांगा—कानीं-कपाळीं ओरडून सांगा. पण अडून बसूं नका. नाहीतर 'आंधळी दळते नि कुत्रा पीठ खातो' असं व्हावयाचं ! रिझर्व्ह बँकेचे मन्डनर सर चिंतामणराव देशमूख नि हिंदुस्थान सरकारच्या युद्धोत्तर वाढ व पुनर्घटना सात्याचे प्रमुख सर अर्देशीर दलाल यांनी याच अर्थाचा उपदेश वेळोवेळीं केला असून त्याचें महत्त्व आपण विसरून चालणार नाहीं.

राजकीय, आर्थिक नि सामाजिक प्रश्न परस्परवलंबी आहेत. प्रसिद्ध झालेल्या आर्थिक अभिवृद्धीच्या योजनांच्या निमित्तानं या परस्पर-संबंधाचें स्पष्टीकरण होत आहे. जनतेला जबाबदार असलेलें राष्ट्रीय सरकार असल्याखेरीज राष्ट्रीय प्रगतीच्या दिशा उजळत नाहीत, हा मूलभूत सिद्धांत आहे. तथापि, मला वाटतं, आपण प्रथम अर्थजीवि आहोत; नंतर सारं कांहीं. म्हणूनच सुच-वावसं वाटतं की, शक्य झाल्यास आपल्या वतीनं आर्थिक प्रश्नांचा विचारविनिमय करणारी अभ्यास-मंडळी स्थापन व्हावीत. गुंता-गुंतीच्या आर्थिक व्यवहारांची उकल सर्वांना सभजेळ अशा शब्दांत व्हावी. जागतिक आर्थिक घडामोडी व त्याचे आपल्या जीवनावर होणारे परिणाम यांची माहिती करून घेण्याच्या सर्वांच्या अपेक्षा उंचावत आहेत !

—संजय

मद्रास हायकोर्टाचा 'अॅडव्होकेट' संबंधी निर्णय

मद्रास हायकोर्टान्यतिरिक्त इतर हायकोर्टांची सनद असलेल्या अॅडव्होकेटना मद्रास हायकोर्ट व त्याच्या कक्षेखाली येणाऱ्या इतर कोर्टांतून वकिली करतां येईल की नाही याचा निर्णय मद्रास हायकोर्टाच्या फुलबॅचनें नुकताच दिला आहे. इंडियन बार कौन्सिलस अॅक्टप्रमाणे जे अॅडव्होकेट नोंदले गेले असतील ते जरी दुसऱ्या कोणत्याही हायकोर्टांत नोंदले गेले असले तरी त्यांना नुसत्या मद्रास हायकोर्टांतच नव्हे तर मद्रास इलाख्यांतलं दुसऱ्या कोणत्याही कोर्टांत काम चालवितां येईल असें निर्णयात्मक मत फुल-बॅचनें दिलें आहे; अर्थात् लीगल प्रॅक्टिशनर्स अॅक्टप्रमाणे सनद मिळालेल्या वकिलांना याप्रमाणे काम करतां येणार नाहीं.

हिंदुस्थान सरकारचें अपील फेटाळलें

मद्रास सरकारनें बसविलेला सेल्स टॅक्स ही त्या सरकारच्या अधिकारांतील बाब आहे; तो कर बसविल्यामुळे मध्यवर्ती सर-कारच्या अधिकारावर अतिक्रमण झालेलें नाही, असा हिंदी फेडरल कोर्टानें निवाडा केला होता, त्यावर हिंदुस्थान सरकारनें प्रिव्हि कौन्सिलकडे अपील केले होते, तें फेटाळण्यांत आलें आहे. मेसर्स बोडू पैदण्णा अँड सन्सवर मद्रास सरकारनें मुईमुगाच्या तेलाचे विक्रीबाबत बसविलेल्या १६० रु. ११ आ. करावरून हें प्रकरण उपास्थित झालें. विजयानगरमच्या कोर्टानें कर बेकायदा ठरविला, त्यावर मद्रास सरकारनें हायकोर्टांत अपील केले. हायकोर्टानें अपील फेटाळल्यावर प्रकरण फेडरल कोर्टांत गेलें व तेथून तें अखेर प्रिव्हि कौन्सिलपर्यंत पोचलें.

वाढलेला नफा कराने खाला

हिंदी बँकांस १९४४ साली फायदा खुपच झाला आहे. खालील तक्त्यांत चार प्रमुख हिंदी बँकांसंबंधी आकडे दिले आहेत, त्यांवरून बँक ऑफ बरोडानेच फक्त डिव्हिडंड १%ने वाढविले आहे. सेंट्रल बँक व बँक ऑफ इंडिया ह्यांनी आपले मांडवळ वाढविले असल्याकारणाने, त्यांस पूर्वीचाच डिव्हिडंडचा दर कायम ठेवण्यास जास्त रकम लागली व डिव्हिडंड वाढविण्यास कूस राहिली नाही. सेंट्रल बँकेने रिझर्व फंडांत फारच थोडी भर टाकली व बँक ऑफ बरोडाने तर मुळीच भर घातली नाही. सेंट्रल बँकेचा नफा वाढला, तरी त्यापेक्षा ज्यास्त प्रमाणांत कराची तरतूद करावी लागून नफावाटणीस रकम कमीच उरली. युनायटेड कमर्शियल बँकेस डिसेंबर, १९४४ अखेर नऊ महिन्यांत १२ लक्ष, ८४ हजार रुपये नफा झाला, परंतु नफा-वाटणी न करता ७३ लक्ष रुपये रिझर्व फंडांत टाकण्याचे तिच्या डायरेक्टरांनी ठरविले आहे.

आकडे लक्ष रुपयांचे आहेत.

	नफा	कारासाठी रिझर्व्हा	मागाजली व इतर रिझर्व्हा	डिव्हिडंड		पुढील दिशेबात ओढले
				रकम	%	
इंपीरियल बँक						
१९४२	११	तरतूद	१२	६७	१२	४५
१९४३	१०	करासाठी करून नफा काढला	१०	६७	१२	४६
१९४४	१८		१५	६७	१२	४३
सेंट्रल बँक						
१९४२	४८	१०	१५	१७	१०	१०
१९४३	१०७	६०	२०	२०	१२	१०
१९४४	११७	७५	४	२५	१२	१५
बँक ऑफ इंडिया						
१९४२	२६	६	६	१२	१२	११
१९४३	४३	१५	१२	१२	१२	१३
१९४४	६५	३१	१५	१५	१२	१४
बँक ऑफ बरोडा						
१९४२	१३	२	०	६	१०	३
१९४३	१८	८	१	६	१०	४
१९४४	२३	१०	०	१०	११	४

सरकारच्या बिनहिशेबी उधळपट्टीवर कडक टीका

युद्धप्रचारासाठी केलेल्या बिनहिशेबी सर्चांवर मध्यवर्ती असेंब्लीत खालीलप्रमाणे कडक टीका झाली. प्रांतिक सरकारांकडून समाधानकारक हिशेब मिळविणे आपणांस फार कठीण गेले, असे ऑडिटर जनरलनी आपल्या रिपोर्टीत म्हटले आहे. बंगाल सरकारने हिंदुस्थान सरकारतर्फे खर्च करतांना सुमारे ३ कोटी रुपये नासले. हिंदुस्थानांत येणाऱ्या बिगर हिंदी निर्वाहितांस दिलेल्या रकमांची ब्रिटिश सरकारने जबाबदारी पत्करली, परंतु चोख हिशेब व पावत्या ह्यांचे अभावी त्या सरकारकडून पैसे मिळविणे कठीण होत आहे. फडनवीसांनी वरील टीकेस उत्तर देतांना, वस्तुस्थिति मान्य केली; परंतु त्याबरोबरच त्यावेळच्या विशिष्ट संकटकालाची जाणीवहि करून दिली. तथापि, घडलेल्या गोष्टींची सारवासारव करण्यास मात्र ते तयार नव्हते.

मुंबईसाठी निर्जल दूध

मुंबई शहरातील अर्भक व वाढती मुले यांस पुरेसे सकस दूध मिळावे म्हणून हॉटेलांस निर्जल दूध म्हणजे मळई काढलेल्या दुधाची पूड पुरविण्याचे मुंबई सरकारने ठरविले आहे. हे ऐकतांच "आम्हांस शुष्क निःसत्त्व दूध मिळणार" अशी कांहीं ठिकाणी हाकाटी सुरू झाली आहे. शास्त्रीय रीत्या विचार केल्यास ही भीति फोल आहे हे दिसून येईल.

शुद्ध दुधांत पाणी, अल्बुमेन, लॅक्टोज (मिल्क शुगर), प्रोटीन्स, व्हिटॅमिन्स (मुख्यतः "डी"), क्षार व चरबी हे घटक असतात. लहान मुलांस इतर कोणतीहि चरबी वा स्निग्ध पदार्थ दुधांतील चरबीइतके सहजगत्या पचत नाहीत. मोठ्या माणसांस इतर पुष्कळ मार्गे चरबी मिळते व चहाच्या कपांत घातलेल्या दोन चमचे दुधांतील चरबीचे महत्त्व त्यांच्या दृष्टीने गौण आहे. चहाकडे उजेडांत बाधितले म्हणजे वर जो तेलकट तवंग दिसतो ती दुधांतील चरबीच होय. दूध "स्किम" केले (घुसळले) की त्यांतील स्निग्ध पदार्थ लोण्याच्या रूपाने वर येतात व खाली "स्किम" दूध राहते. दुधाचे मुख्य घटक जे प्रोटीन्स, व्हिटॅमिन्स व क्षार, ते या दुधांत पुरेपूर असतात.

नंतर या दुधांतील पाणी व्हॅक्यूमने काढण्यांत येते. बाकी सर्व द्रव्ये तशीच राहतात, मात्र दुधाची पूड होते व वजनाने व आकाराने दूध ९० टक्के कमी भरते (कारण दुधांत सुमारे ९० टक्के पाणी असते!) या विद्रवीकरणाने बरेच फायदे होतात. त्यामुळे दूध वाहतुकीस फारच सोपे जाते, बराच काळ टिकते व दुधाच्या शुद्धतेबद्दल शंका राहत नाही. शिवाय दूध पातळ असल्याची तक्रार उरत नाही! सध्या ही पूड बाहेरील देशांतून आणावयाची आहे. हिंदुस्थानांत ही पूड तयार करण्याची खटपट चालू आहे. ती यशस्वी झाल्यास सर्वांचाच फायदा होईल यांत शंका नाही.

ग्रामोद्योग संवर्धक मंडळ लि., लिंब-गोत्रा

मंडळाचे व्यवस्थेसाठी चालू असलेल्या 'लोकसेवा वीव्हिंग मिल्स' मध्ये अहवालाचे साली ८ भागच चालू होते. मिलची १० मार्गांची वाढ याच सालांत झाली, परंतु शेड वाढविणे, माग बसविणे यांत बरेच दिवस गेल्याने या सालांत वाढीचे माग चालू होऊ शकले नाहीत. चालू साली चालू मार्गांचे सरासरी प्रमाण ६ पडले व त्यावर एकूण कापड ४५,००० वार निघू शकले. मशिन्सरी वगैरेचा घसारा ७३१ रु. काढून निव्वळ नफा रु. ११८५८ इतका झाला आहे. सधर नफ्यांतून भागीदारांना ९ टक्के प्रमाणे डिव्हिडंड द्यावे अशी शिफारस डायरेक्टर बोर्डांनी ता. २१-१२-४४ चे सभेत केली आहे. रिझर्व फंडांत १५० रुपये जातील. मंडळाचे वसूल मांडवळ ५,९०० रुपये असून त्याचेकडे ठेवी ४६,००० रुपयांच्या आहेत. लहान प्रमाणावरील हा उपक्रम यशस्वी केल्याबद्दल चालकांचे अभिनंदन केले जाई.

दि लासलगांव मर्चंटस को. बँक लि.

ह्या बँकेचा उद्घाटन समारंभ बुधवार ता. १७-१-४५ रोजी श्री. वैकुण्ठ एल. मेहता ह्यांचे हस्ते होऊन सधर बँकेच्या कामकाजास सुरुवात झाली.

श्री. वैकुण्ठराय यांनी आपल्या प्रास्ताविक भाषणांत सहकारी बँका व जॉइंट स्टॉक बँका यांमधील फरक विशद करून सांगितला आणि संस्थेच्या स्थापनेबद्दल आनंद प्रदर्शित करून सर्वत्र अशा संस्थेची निघणे अत्यंत इष्ट आहे असे सांगितले.